

Stednavne i Gundsølille efter Udskiftningskortet 1799.

Ved *Gunnar Knudsen*.

Stednavnene paa det ganske vist noget beskadigede Gundsølillekort er gennemgaaende meget lette at læse, og der kan ikke være nogen Tvivl om de enkelte Bogstaver i dem. Enkelte af Navnene ser lidt paafaldende ud, og jeg har da som Kontrol gennemset Markbogen af 1682 (i Matrikulsarkivet), hvor det viste sig, at de allerfleste Navne fandtes, og i enkelte Tilfælde i varierende Form, som kunde bidrage til en bedre Forstaaelse af Navnet. I det flg. anfører jeg Navnene alfabetisk, og sætter dem i en Nutidsform, hvorefter anføres 1799-Formen fra Kortet, og, hvor det er nødvendigt, tillige 1682-Formen fra Markbogen. Enkelte Oplysninger er tillige medtaget fra Optegnelser, jeg selv gjorde under et Besøg paa Stedet i 1916, samt efter Lærer Mertz Nielsens Indberetning til Stednavneudvalget 1922.

Almestumper (kun 1682); svarer muligt til 1799 Lunde-stumper. Trænavnet *Alm*, „Elm“.

Almissebjærg. 1799 Almisebjerg. Af *Almisse*, „Barmhjertighedsgave“.

Bavneagre. 1799 Bovneagre. *Bavn*, „Høj med Signalbaal“, udtales paa Sjællandsk som Båvn. 1916 optegnede jeg paa Stedet Navnene *Båwnmose* og *Båwnknøs*, en lille Bakke ved Siden af Mosen.

Blodhøjs Agre. 1799 Blodhöysagre. *Blod-* kunde være det oldnordiske *blota*, „at ofre“, altsaa en Offerhøj.

Brandsager. (Kun 1682 Lille-, Stoere Brandsager). Laa i Klingdysvngen S. for Byen.

Favretjørne. 1799 Fager... (noget af Kortet mgl.), 1682 Faurtiörne.

Flemmerne. 1799 Flemme... (Kortet noget ødelagt her); 1682 Flemmerne. I 1916 optegnede jeg *Flemmekærn*, hvor *Kærn* er en særlig paa Sjælland udbredt Form af *Kær*; jeg har iøvrigt ogsaa truffet den i Vestjylland. *Flemmer* kender jeg ogsaa fra Raaby S., Gerlev Hrd., hvor nogle Agre kaldes *Store-* og *Smaa Flemmer*, her maaske blot sammentrukket af *Flem-Agre*, jvfr. *Langer* af *Lang-Agre*. Maaske Flemme dog snarere er sammentrukket af *Flæ-made*, Plantenavnet *Flæg* og *Made*, „Eng“.

Foldagre. 1799 Foldagre. Af *Fold*, „Indelukke“.

Gadeagre. 1799 Gadeagre. Ligger umiddelbart N. for Byen.

Galtesnabe Agre. 1799 Galdesnau, men 1682 Galtesnag. Forleddet *Galt*, Efterleddet *Snabe*, en tilspidset Mark.

Gamlebro. 1799 Gamlebroe.

Gedemule Agre. 1799 Giedemuldgagre, men 1682 Gedemule, Yderste Gedemule, Lille gede Mule.

Grudhøjsagre. 1799 Grudehöysagre, men 1682 Grødhöys Agere. Af *Grud*, „Grus“.

Havekærs Agre. 1799 Haugekiersagre.

Havreholm. 1799 Havreholm. Ses paa Kortet at være en opdyrket Plet, omgivet af Moser, hvilket forklarer Brugen af „Holm“, jvfr. Tyreholm, der ligger paa samme Maade.

Hvedstrups Holm. Ikke paa Kortet fra 1799, men 1682 Hvedstrups Holm. Ligger i Klingdysvangen, S. for Byen.

Hødys Agre. 1799 Høedyss Agre, 1682 Høedys Ager. *Dys* er en Sideform til *Dysse*, og betyder alm. (Sten)hob, men bruges særlig om Storstensmindesmærkerne fra Stenalderen. Her er der dog Mulighed for, at det betyder *Stak*, fra Skaane o. fl. St. i Sverige kendes det i denne Betydning, og mag. art. K. B. Jensen meddeler mig, at han i Vestsjælland har fundet Hødys anvendt i Betydning Høstak. I hvert Fald er det en sjælden Betydning af *Dys*, der burde oplyses nærmere, om Minder endnu er bevaret om den.

Kirkeagre. Kun 1682 Kircheagre. Laa i Taagerups Vang NV. for Byen. Antagelig nær Kirkerups Skel, og maa vel da forstaas som en Sammentrækning af *Kirkerups-Agre*, jvfr. *Taagerups Agre*, der forekommer som *Taagesagre*.

Klarestøv. 1799 Clarestøv. 1916 opt. som Klarstøv. En Vanding. *Støv* er uden Tvivl et Ord, som betyder Vandhul, vel egl. „opstemmet Vand“, jvfr. ældre dansk *støve*, at dæmme op for Vandet. Altsaa „den klare Vanding“. 1682 nævnes Clace (Variant Clæse) Agr., som meget vel kunde være en Sammensætning med *Klarestøv*; de ligger ogsaa N. for Byen. Efter hvad Hr. Nilas Pedersen meddeler, erindrer hans Hustru fra sin Barndom i Gundsøllille Udtalen *Klarestøvl*. *Støvl* er et langt almindeligere Ord; det findes i flere danske Dialekter i Betydning „Kar“ (ofte om Gadekær), og en Sammenblanding af de to Ord *Støv* og *Støvl* er derfor let at forklare.

Klingdys Agre. 1799 Klingdyssagre. 1916 optegnet som Klingerdyssse, en nu sløjtet Dysse; man forklarede, at Navnet skulde hidrøre fra, at Drengene slog med Sten paa den, saa den klang.

Kobbersten. 1799 Kobbersten; synes at være det samme som 1682 Kagesteen. Muligt er Kagesten det rigtige, Udtalen *Kave-* kan have ført til Misforstaaelsen *Kobber-*. Kagesten kan muligt forklares af den alm. Talemaade om den store Sten, som vender sig, naar den lugter nybagt Brød. Eller som Dyvelstenen paa Samsø, fra hvilken man sagde, at de smaa Børn kom, og hvor man tidl. ofrede Brødsriver.

Korsagre. Kun 1682, Kaarsz Agre, liggende i Taagerups Vang.

Kragesnabe. Kun 1682, Kragesnag, liggende i Klingdysvagen. *Snabe*, se Galtesnabe. *Krage* er Fuglenavnet.

Kullebjærg. 1799 Kulbjerg, 1682 Kullebiærg. *Kulle*, „en lille Høj“.

Kællingagre. 1799 Vestre-, Østre Kiellingagre. 1682 Kierlinge Agre.

Lammehave. 1799 Lammehauge. 1682 Lämme Hafve. „Indhegning til Lam“.

Lange Agre. 1682 Lange Agre.

Langengen. 1799 Langengen.

Leagre. 1799 Leeagre. 1682 Læager. Uvist hvilken Form der er den rette.

Lerkilde. 1799 Leerkilde. Ifl. Indberetn. fra Lærer Mertz Nielsen 1922 findes Kilden endnu.

Lindebjærg Agre. 1799 Lindebiærgagre. Trænavnet *Lind*.

Lunderøgle. 1799 Lunderøyl. 1682 Lunderøgle. *Røgle* betyder „mindre Bakke“, jvfr. Tørverøgle.

Lundestumper. 1799 Lundestumper; synes lig 1682 Alme-stumper, s. d.; *Stump* alm. i Betydning „lille Markstykke“.

Lundevang. 1682 Lunne Wangen, Byens nordøstl. Mark, kaldes 1799 Lille Mark. Indeholder fl. Stednavne med Lund og har formodentlig haft nogen Skov.

Magleagre. 1799 Magleagre. „De store Agre“.

Møllemose. Optegnet 1916 V. for Byen.

Nordlunds Agre. 1799 Nordlænd. 1682 Nørlunds, Noerlunds Agre. Markbogens Form vistnok oprindeligt, sml. at Marken her hedder Lunde-Vangen, men *-lund* er blevet afsvækket til *-lend*, hvorved det falder sammen med *Lænde*, en Afledning af Land.

Parkestykker. 1799 Parkestykker. Omgives ifl. Kortet af Vandarealer mod Ø. og V.

Pileagre. 1799 Pileagre. Trænavnet *Pil*.

Pissebro. 1799 Pissebroe. Ingen Bro eller Vandløb at se paa Kortet.

Plovskin. 1799 Plovskin. 1682 Pløyschinn. Kunde minde om *Skeen* (eller *Skeden*), den Indretning, hvorved Plovhjulenes Stilling reguleres, men dette skal ifl. Molbech Dialect-Lexicon, S. 412, være jysk, medens den omtalte Indretning paa Sjælland kaldes *Slaaen*. Forudsætningen for, at vi kan tolke dette Navn som *Plovskeen*, er derfor, at Molbechs Oplysninger om Ordenes geografiske Udbredelse ikke er udtømmende. Jeg kender dog et Par Eks. paa et Ord *Skinne*, brugt om Jordarealer, men af uvis Betydning.

Præsteholm. 1799 Præsteholm.

Rendeagre. 1799 Rendagre. 1682 Rende Ager. Efter Beliggenhed ved en Rende, „Vandløb“.

Sandes Agre. Kun i 1682: Store-, Liden Sandis Ager. Laa i Klingdysvangen. Af *Sanding* el. *Sande*, „Sandstrækning“.

Sinkeholm. 1799 Sinkeholm. 1682 Sincheholm. „Som volder Ophold, Forsinkelse“, muligt fordi det var vandsurt (det omgaves ifl. Kortet af Moser) og derfor først kunde tilsaas paa et sent Tidspunkt.

Skinrøgle. 1799 Skinrøyl. Muligt Skidenrøgle; om Røgle se Lunderøgle.

Spangsholm. 1799 Spongesholm. 1682 Spangs Holm. Af *Spang*, „Gangtræ over et Vandløb“.

Spurvespjæld. 1799 Spurrespield. 1682 *Spurvespiel*. Fugle-navnet *Spurv*, og *Spjæld*, der i Marknavne ofte bruges om mindre, firkantet Jordstykke; samme Ord som (Kakkelovns) spjæld og (Væve)spjæld.

Stensagre. 1799 Steensagre. Er vel, trods Ejefaldsformen, sammensat med Ordet Sten, jvfr. den vaklende Betegnelse i Stænge(s)agre.

Stuvagre. 1682 Stug-, Stubagere. *Stuv*, egl. „Stump, Rest“, bruges i ældre Sprog om et Jordstykke, der ligger udenfor Fællesskabet, altsaa en Art Ejendomsjord.

Stængeagre. 1799 Stengesagre. 1682 Stengeager. *Stænge* anvendes, foruden om Høstænge, ogsaa om en af Pæle og Stænger opsat Indhegning.

Taagerup Agre. 1799 Taagesagre. 1682 Taagerop Agere. Ligger ud mod Taagerup Skel. Sammentrækningen til *Taa-gesagre* er ejendommelig, men ret almindelig; se foran *Kirke-agre* (vel for *Kirkes-*, *Kirkerups Agre*), endv. *Slanges Marked* = *Slangerups Marked* og *Baldersbrønde*, egl. *Ballerups-brønde*, hvad de gl. Former synes at vise, hvilket jeg andetsteds nærmere skal udrede.

Tofteholm. 1799 Tofteholm. Et til Dels vandomringet Areal umiddelbart V. for Byens Tofter. Tofterne var de Jorder, hvorpaa Bygningerne laa; de var indgærdede og hørte ikke under Fællesskabet.

Tokker. 1799 Inderste, Yderste Tokker. 1682 Toche. Arent Berntsen, Danm. og Norgis fructbar Herlighed, II., 448, siger, at „Tokkejord kaldes i Sjælland nogle sær Stykker Jord til Præstegaarde liggende, ikke blandt anden Maalsjord, men ud paa Holmer og afsides fra anden Agerjord“. Tokke synes at betyde: „Skøn, Forgødtbefindende“, altsaa muligvis Jord, som er tildelt efter Skøn, uden Opmaaling.

Tranedys Agre. 1799 Veile- og Tranedyss-Agre. Fugle-navnet *Trane*. Dys, se Høddys Agre.

Tranekær. NV. for Byen. Indberettet 1922.

Tyreholm. 1799 Tyreholm. En Holm, udlagt til Græsning af Bytyren.

Undermandstoft. 1799 Ondemandstoft. 1682 Vndermands-

toft. Da *ond* paa sjællandsk udtales *und*, ser man let Grunden til den i 1799 ændrede Skrivemaade. Undermand kan være et Tilnavn til en tidl. Ejer af Toften. Jvfr. fynsk Dial. *Undersvend*, Betegnelse for Andenkarlen.

Vejleagre. 1799 Veile- og Tranedyssagre. *Vejle*, ældre dansk Vedel, betyder „Vadested“.

Vædderbol. 1799 Veireboel. 1682 Veyerbol. *Bol* minder om gammel Jordfordeling, da hver Landsby deltes i et vist Antal Bol; oprindelig var et Bol vistnok et Jordstykke af en saadan Størrelse, at det kunde dyrkes med een Plov.

Yslemose Agre. 1799 Yslemose Agre. 1682 Ydslemose. 1916 optegnet: Ysselmose. Vel af gl. dansk *Yseld*, „Usseldom, Elendighed“, jvfr. jysk *Yssel*, „Smaakrat, Kvas, noget, som er forknyttet i sin Vækst“, maaske samme Ord; en lign. Anvendelse kunde vel tænkes at have foreligget her.

Østerlunds Agre. 1799 Østerlændagre, 1682 Østerlundsagre. Laa i Lundevangen; om Overgangen *lund* til *lænde* se Nordlundsagre.

